

ถอดบทเรียนการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ครั้งในจังหวัดนครปฐม

วราภรณ์ พูลสวัสดิ์^{1*}, ดิษฐารักษ์ กวางศิริ¹ และ นงนุช ยิ่งรอด²

¹สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, นครปฐม

²สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, นครปฐม

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, นครปฐม

poolswatnpru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอผลการถอดบทเรียนจากการวิจัยเรื่องการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม โดยใช้เครื่องมือถอดบทเรียนคือหน้าต่างแห่งความสำเร็จที่คิดค้นขึ้นโดยพิธากร ศรีบุตรวงศ์ และแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ 1) ปัจจัยภายในซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง โดยเฉพาะทุนบุคคลที่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งทุ่มเทเสียสละเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ลาวครั้ง และ 2) ปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งโดยเน้นกระบวนการสุนทรียสนทนา หันหน้ามาฟังกันเพื่อสร้างสังคมแห่งกัลยาณมิตรที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ด้วยความเสียสละเอื้อเฟื้อของความเป็นพี่น้องเชื้อสายเดียวกัน

คำสำคัญ: ถอดบทเรียน, เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง, กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง, การท่องเที่ยววิถี

Lessons learned on building a strong community network to promote tourism in Nawatwithi of Lao Khrang ethnic group in Nakhon Pathom Province

Warakorn Poolsawat^{1*}, Dittha Kwangkeeree¹ and Nongnuch Youngrod²

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat University,

² Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat University,

Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat University,

*poolsawatnpru@gmail.com

Abstract

This article aims to present the results of lessons learned from the research on building strong community networks to promote tourism in the Lao Khrang ethnic group of Nawatwithi in Nakhon Pathom Province. Using the transcription tool is the window of success invented by Pithakorn Sributr Wong and the learning concept for change in analysis. The results of the study revealed that the success of building a strong community network of the Tiphon Lao Khrang ethnic group has two important factors: 1) internal factors which are cultural capital of the Lao Khrang ethnic group, especially the capital of people who have gathered together strongly and sacrificed to inherit the Lao Khrang identity; and 2) external factors which are the process of building a strong community network by Emphasis on the process of conversational aesthetics Let's turn around and listen to each other to create a society of good friends that work together. with the generosity of being brothers and sisters of the same lineage

Keywords: Lessons learned, strong community network, Lao Khrang ethnic group, tourism in Nawatwithi

1. บทนำ

จากการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์และต้นทุนที่เอื้อต่อการพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อสร้างและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม และขับเคลื่อนแนวทางสู่การปฏิบัติ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยเสร็จไปเรียบร้อยแล้วนั้น ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างและการพัฒนาเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ในบริบทของชุมชนท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม มีแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวลาวครั้ง 2) ด้านส่งเสริมกลุ่มอาชีพ กลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP 3) ด้านการจัดกิจกรรมของเครือข่าย แบ่งออกเป็น 2 กิจกรรมสำคัญ คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเครือข่าย และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวลาวครั้ง และ 4) ด้านการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ซึ่งจากการดำเนินการสร้างเครือข่ายประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยมีเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐมเกิดขึ้นชื่อว่าเครือข่ายคนไทยเชื้อสายลาวครั้งจังหวัดนครปฐมโดยมีการจดทะเบียนเครือข่ายกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมอย่างเป็นทางการ ในบทความนี้จึงมีความประสงค์ที่จะถอดบทเรียนการสร้างเครือข่ายโดยใช้เครื่องมือหน้าตาต่างแห่งความสำเร็จที่คิดค้นขึ้นโดยพิธากร ศรีบุตรวงศ์ และทำการวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน

2.1 ความหมายของการถอดบทเรียน

อัปดุลเลาะ เจ๊ะหลง (2563: 243) ได้กล่าวถึงการถอดบทเรียนไว้ว่า เป็นการทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว หรือการสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการปฏิบัติงานพร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลวเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและสามารถเผยแพร่ศึกษาเรียนรู้ได้

พิธากร ศรีบุตรวงศ์ (2564: 3) กล่าวว่า การถอดบทเรียนเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนางานที่ทำอยู่ให้ดีขึ้นหลักคิดสำคัญของการถอดบทเรียนคือเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติจริงไม่ใช่เรียนรู้โดยอ้างอิงตำรา

พิสิฐ โองเจริญ (2560: 3) กล่าวว่า การถอดบทเรียน คือ กระบวนการสกัดความรู้ ประสบการณ์ จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ แล้วนำมาเขียนรายงานเกิดเป็นองค์ความรู้หรือชุดความรู้สำหรับการดำเนินการต่อไปและมีการติดตามผลการถอดบทเรียนไปใช้

ธนา นิลชัยโกวิท (2552: หน้า 148 - 149) ได้กล่าวถึงการประเมินการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า การประเมินการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมกระบวนการส่วนหนึ่งอาจทำได้จากการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ส่วนสำคัญที่สุดน่าจะอยู่ที่การประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมกระบวนการ

กล่าวโดยสรุปการถอดบทเรียนเป็นกระบวนการสำคัญในการสกัดความรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้ปฏิบัติอันเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งจากความสำเร็จและความล้มเหลวเป็นปัญญารวมที่เกิดขึ้นจากการทบทวนหวนคิดร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ปัญหาการทำงาน ผลผลิตของการถอดบทเรียนเป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือสนใจต่อไป

2.2 กระบวนการถอดบทเรียน

พิชากร ศรีบุตรวงศ์ (2564: 38 - 39) ได้กล่าวถึงวงจรการถอดบทเรียนไว้ว่ามี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ว่าเรื่องราวมองอย่างไร มีสภาพแวดล้อมหรือบริบทอย่างไร ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลต่อเหตุการณ์นั้น 2) ขั้นตอนการกระทำหรือปฏิบัติการ เราทุกคนจะมีปฏิกริยาหรือมีการกระทำต่อเหตุการณ์หนึ่งๆ ที่เหมือนหรือไม่เหมือนกันก็ได้ ทุกคนมีทางเลือกในการตัดสินใจด้วยตนเองแต่บางครั้งก็อาจจะใช้พฤติกรรมอ้างอิงกลุ่มคือคนส่วนใหญ่ทำอย่างไรก็ทำตาม 3) ขั้นตอนผลและการประเมินผล แม้ว่าจะเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวันแต่เราก็ประเมินผลอยู่ตลอดเวลา และ 4) ขั้นตอนการกระทำซ้ำเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้กลับมาพบกับเหตุการณ์ที่มีลักษณะคล้ายกับประสบการณ์เดิม การตอบสนองต่อเหตุการณ์นั้นอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกันไปบ้างก็ได้

พิสิฐ ใ่อ่งเจริญ (2560: 11) กล่าวว่ากระบวนการถอดบทเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการนำความรู้และประสบการณ์จากการทำงานมาเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับผู้ร่วมทำงาน ใช้หลักการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขั้นตอนการถอดบทเรียนมี 4 ขั้นตอนหลักคือ 1) ขั้นเตรียมการถอดบทเรียน 2) ขั้นดำเนินการถอดบทเรียน 3) ขั้นเขียนรายงานการถอดบทเรียน และ 4) ขั้นติดตามการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์

2.3 เครื่องมือการถอดบทเรียน

ในการถอดบทเรียนครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการถอดบทเรียนชื่อหน้าต่างความสำเร็จซึ่งพิชากร ศรีบุตรวงศ์ (2564: 197 - 198) เป็นผู้คิดค้น โดยได้อธิบายถึงเครื่องมือถอดบทเรียนหน้าต่างความสำเร็จไว้ว่าเป็นเครื่องมือถอดบทเรียนที่พัฒนาขึ้นราวปี พ.ศ. 2555 จุดเน้นสำคัญของหน้าต่างความสำเร็จ คือ ต้องแยกแยะความรู้สึกและข้อเท็จจริงออกจากกันให้ได้ ความสำเร็จของงานอาจวัดได้จากการบรรลุวัตถุประสงค์ การตอบตัวชี้วัด การผ่านเกณฑ์การประเมิน หรือรูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ฯลฯ เหล่านี้ นับเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ส่วนความรู้สึกคือสิ่งที่เกิดขึ้นในใจของเราเมื่อได้กระทำหรือรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์มาตรฐานหรือตัวชี้วัดใดมาเปรียบเทียบ หน้าต่างความสำเร็จประกอบด้วยช่องในแนวตั้งและแนวนอนรวม 4 ช่อง ในแนวตั้งประกอบด้วยช่องสำเร็จ และยังไม่สำเร็จ แนวนอนประกอบด้วยช่องพึงพอใจมาก และพึงพอใจน้อย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หน้าต่างความสำเร็จ

	ยังไม่สำเร็จ	สำเร็จ
พึงพอใจมาก	What is happened ? ทำไมถึงพอใจมากทั้งที่งานยังไม่สำเร็จ	Excellence ปัจจัยความสำเร็จคืออะไร สิ่งที่ยากแนะนำคนอื่น
พึงพอใจน้อย	Re-think บทเรียนที่จะไม่ผิดซ้ำสองคืออะไร	What is the gaps ? สิ่งที่ยังขาดอยู่คืออะไร มีอะไรบ้างที่ต้องทำเพิ่ม

ที่มา : พิชากร ศรีบุตรวงศ์ (2564: 197)

แต่ละช่องจะมีแนวคำถามสำคัญประจำช่องประกอบด้วย

ช่องขวาบน “สำเร็จ” ไขว้กับ “พึงพอใจมาก” มุ่งค้นหาต้นแบบหรือแนวทางที่เป็นแบบอย่างด้วยแนวคำถาม อาทิ ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จคืออะไร อะไรทำให้สิ่งที่ทำอยู่เกิดความยั่งยืน สิ่งที่ยากแนะนำคนอื่นหากกำลังเผชิญหรือทำในสิ่งที่คล้ายคลึงกันคืออะไร ทำไมปัจจัยเหล่านี้ถึงสำคัญยิ่งนัก เป็นต้น

ช่องซ้ายบน “ยังไม่สำเร็จ” ไขว้กับ “พึงพอใจมาก” มุ่งค้นหาแนวทางปรับปรุงกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงแนวคำถาม อาทิ แม้งานจะไม่สำเร็จแต่ทำไมถึงพอใจกับสิ่งนี้ อะไรคือปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้ไม่ได้ผลงานตามที่คาดหวังไว้ ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีเห็นต้นทุน จุดแข็ง หรือโอกาสอะไรบ้างใหม่ที่เปรียบเสมือนแสงสว่างที่จะนำพาเราไปพบกับความสำเร็จที่ปลายอุโมงค์ เป็นต้น

ช่องขวาล่าง “สำเร็จ” ไขว้กับ “พึงพอใจน้อย” มุ่งค้นหาช่องว่างหรือระดับคุณภาพและความพึงพอใจในสิ่งที่ดำเนินการอยู่ แนวคำถาม อาทิ สิ่งที่ยังขาดอยู่มีอะไรบ้าง ทำไมถึงยังไม่พอใจทั้งที่ภารกิจงานประสบความสำเร็จ ต้องมีสิ่งใดหรือทำอะไรเพิ่มเติมอีกบ้างที่จะทำให้คนก็สำเร็จได้งานก็สำเร็จ ต้องทำอะไรให้ความสำเร็จนี้กลายเป็นความสุขของพวกเขาทุกคน เป็นต้น

ช่องซ้ายล่าง “ยังไม่สำเร็จ” ไขว้กับ “พึงพอใจน้อย” มุ่งค้นหากับดักในวิธีคิดหรือวิธีทำงานและค้นหาแนวทางใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นซ้ำจากการทำงานภายใต้วิธีคิดหรือวิธีการทำงานแบบเดิม แนวคำถาม อาทิ อะไรคือวงจรแห่งความล้มเหลวหรือวงจรอุบาทว์ที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก อะไรคือบทเรียนที่จะไม่ผิดพลาดซ้ำสอง เรากำลังติดอยู่ในวังวนหรือติดอยู่ในกรอบความคิดอะไร อะไรคือสิ่งที่อาจบังตาเราอยู่ ลองช่วยกันย้อนกลับไปทบทวนว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร และมาถึงจุดนี้ได้อย่างไร เป็นต้น

ในการถอดบทเรียนการพัฒนาเครือข่ายคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมครั้งนี้ทำให้เครื่องมือหน้าตาต่างความสำเร็จในการถอดบทเรียนโดยใช้แนวคำถามของหน้าต่างช่องต่าง ๆ ในการถอดบทเรียน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยน

3.1 ความหมายของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

วรรณดี สุทธิสาร (2560: 3) ได้ให้ความหมายของคำว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ Mezirow หมายถึงการค้นหาความหมายที่มีอยู่ในประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างความหมายใหม่ได้ประสบการณ์เดิมและนำความหมายใหม่ไปสู่การปฏิบัติใหม่ในอนาคต

ธนา นิลชัยโกวิท (2552: 18-19) ได้กล่าวว่าศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้แปลคำว่า Transformative Learning โดยใช้คำว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน

องค์อร ประจันเขตต์ (2557: 180) กล่าวว่าแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) มีฐานคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ (adult learning) สามารถเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะภายในตน ที่อยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงมุมมองและความหมายต่อโลกและชีวิต

ดังนั้น การเรียนรู้ในปัจจุบันมีเป้าหมายสำคัญคือทำให้ผู้เข้าเรียนรู้ หรือเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน การสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในครั้งนี้มีจุดประสงค์สำคัญคือทำอย่างไรให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการสร้างเครือข่ายเกิดการเปลี่ยนแปลงและเห็นความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในกลุ่มเครือข่าย

3.2 กระบวนการสุนทรียสนทนา

กระบวนการสุนทรียสนทนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยมุ่งให้คนหันหน้ามาฟังกัน การฟังอย่างลึกซึ้งจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการถอดบทเรียน

มาร์กาเร็ต เจ วีตเลย์ (2549: 4) กล่าวว่า ฉันเชื่อว่าเราจะสามารถเปลี่ยนแปลงโลกใบนี้หากเพียงจะเริ่มหันกลับมาฟังกันและกันอีกครั้งหนึ่งด้วยบทสนทนาเรียบง่าย ชื่อบตรง และเคารพต่อความเป็นมนุษย์ เป็นบทสนทนาที่เรียบง่าย เปี่ยมไปด้วยความสัตย์จริง ซึ่งเราแต่ละคนจะมีโอกาสได้พูด มีผู้รับฟังเรา และเราต่างรับฟังกันและกันอย่างตั้งใจ

วิธาน ฐานะวุฒม์ (2553: 441) กล่าวถึงสุนทรียสนทนา ในการสนทนากันนั้นคนทั้งสองคนต้องตระหนักและยอมรับในความจริงข้อนี้ว่าเราไม่ได้มาพูดถึงเรื่องความคิดดั้งเดิมของเรา แต่เราจะต้องรับรู้และรับฟังความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นความคิดร่วมกันระหว่างคนสองคน การจะทำให้เกิดสิ่งนี้ได้จะต้องอาศัยการฟัง การไม่ตัดสิน และการไม่ยึดติดในเรื่องความคิดดั้งเดิมของเรา

ออตโต ชาร์เมอร์ (2563: 32- 33) ได้กล่าวถึงการฟังของมนุษย์ไว้ 4 ระดับโดยการฟังทั้ง 4 ระดับสะท้อนหลักการพื้นฐานของการเปิดความคิด เปิดใจ และเปิดเจตจำนง 1) การฟังแบบดาวน์โหลด การฟังแบบนี้จำกัดตัวเองอยู่แค่การตอบโต้ในสิ่งที่ตัวเรารู้อยู่แล้ว ไม่มีอะไรใหม่เข้ามาในการเรียนรู้ของเรา 2) การฟังแบบข้อเท็จจริง เป็นการฟังที่ให้ข้อมูลได้คุยกับเราและสังเกตเห็นว่ามีบางอย่างที่ไม่ตรงกับความเข้าใจของเรามาก่อน การฟังแบบนี้จะต้องอาศัยการเปิดความคิด ต้องห้อยแขวนเสียงตัดสินอันเกิดจากความคุ้นชินเดิมของเรา 3) การฟังแบบเข้าอกเข้าใจ เป็นการฟังแบบที่เรามองไปยังสถานการณ์ผ่านมุมมองของคนอื่นได้ การฟังแบบนี้จะต้องอาศัยการเปิดใจ นั่นคือต้องใช้ความรู้สึกและหัวใจของเราเพื่อปรับเข้าหามุมมองคนอื่น และ 4) การฟังแบบสรรค์สร้าง เป็นการฟังที่เราได้ยินเสียงของความเป็นไปได้สูงสุดแห่งอนาคตเกิดขึ้น ในขณะที่เปิดพื้นที่เพื่อให้สิ่งใหม่ได้บังเกิด

การฟังจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง และการถอดบทเรียนจะประสบความสำเร็จก็จะต้องอาศัยการฟังอย่างลึกซึ้ง

4. กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาดังกล่าว พบว่า มีขั้นตอนและกระบวนการสร้างเครือข่าย 6 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายให้แก่ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง

คณะผู้วิจัยจัดเวทีสนทนากลุ่ม โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 คน ประกอบด้วยกลุ่มชาวลาวครั้ง กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้นำ และผู้ประกอบการ โดยตั้งคำถามให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มร่วมกันคิด คือ

- 1) จะเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับองค์กรใด
- 2) จะได้รับประโยชน์หรือต้องสละประโยชน์ด้านใดบ้างในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย
- 3) ระยะเวลาใดในการเข้าร่วมเครือข่าย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นติดต่อกับกลุ่ม องค์กรที่จะเป็นเครือข่าย

หลังจากที่ได้ตัดสินใจในกลุ่ม องค์กรที่เห็นว่าเหมาะสมในการเข้าร่วมเครือข่ายจะเป็นขั้นตอนของการติดต่อสัมพันธ์เพื่อชักชวนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการทำงาน โดยคณะผู้วิจัยใช้กระบวนการปลูกจิตสำนึก เพื่อกระตุ้นให้เกิดความอยากแก้ปัญหาาร่วมกันและกลุ่ม องค์กรที่จะรวมเป็นเครือข่ายต้องมีความต้องการและเป้าหมายร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการสร้างพันธมิตรร่วมกัน เพื่อสร้างเป้าหมายและความต้องการร่วมกัน

เพื่อให้เกิดการสร้างพันธมิตรร่วมกันมีการกำหนดบทบาทของสมาชิกให้ชัดเจน คณะผู้วิจัยจึงได้จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมร่วมกันคิด และเสนอแนะสร้างพันธมิตรร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ให้สมาชิกเกิดความร่วมมือเพื่อแบ่งปันทรัพยากรและประสบการณ์ร่วมกัน

เพื่อให้เกิดความผูกพันร่วมกันคณะผู้วิจัยจึงได้จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และชวนให้ผู้เข้าร่วมช่วยคิด และสร้างความตกลงในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่นการใช้กิจกรรม (action group) กิจกรรมสัจจะเยี่ยมเพื่อนในชุมชนลาวครั้งที่ 6 ชุมชนที่ร่วมก่อตั้งเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเด่น ของดีที่ชุมชนลาวครั้งที่ 6 ชุมชนว่ามีอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนการขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่ม

หลังจากขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ก็นำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกันและนำไปสู่การขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่มตามพื้นที่หรือตามลักษณะกิจกรรมในด้านระดับการสร้างเครือข่ายขั้นตอนนี้อาจอยู่ในระดับการเข้า “ลงทุน” ในองค์กรใหม่และการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นติดตามและประเมินผล

คณะผู้วิจัยทำการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่เกิดจากเครือข่ายความร่วมมือเพื่อไปสู่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานนั้นอีก

ในขั้นการประเมินผลนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมที่ใช้ในการสร้างเครือข่าย โดยใช้เวทีวิพากษ์แผนการดำเนินการสร้างเครือข่าย ซึ่งเวทีวิพากษ์นี้ได้เชิญแกนนำเครือข่ายและผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นและสะท้อนการดำเนินงานสร้างเครือข่ายว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และใช้แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการสร้างเครือข่าย (วรากรณ์ พูลสวัสดิ์ และคณะ, 2564: 105 – 106)

4. ผลการถอดบทเรียน

ในการถอดบทเรียนครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมถอดบทเรียน 4 ท่านคือ ผศ.ดร. วรากรณ์ พูลสวัสดิ์ อาจารย์นงนุช ยังรอด อาจารย์ปิยนารถ อิมดี และอาจารย์ดิษฐาร กวางศิริ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการถอดบทเรียนเพื่อทบทวนกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ผลสำเร็จและแนวทางการพัฒนาโดยใช้เครื่องมือหน้าตาต่างความสำเร็จในการถอดบทเรียน โดยสรุปผลการถอดบทเรียนตามหน้าตาต่างทั้ง 4 ดังนี้

1. ช่องขวาน “สำเร็จ” ไขว้กับ “พึงพอใจมาก” มุ่งค้นหาต้นแบบหรือแนวทางที่เป็นแบบอย่าง ผลการถอดบทเรียนพบว่า 1) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานสร้างเครือข่ายคนไทยเชื้อสายลาวครั้งจังหวัดนครปฐมประสบความสำเร็จ มีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยภายในซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งโดยเฉพาะทุนบุคคลที่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง ทุ่มเต เสียสละเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ลาวครั้ง และ 2) ปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งโดยเน้นกระบวนการสุนทรียสนทนา การหันหน้ามาฟังกันเพื่อสร้างสังคมแห่งกาลยามมิตรที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ด้วยความเสียสละเอื้อเฟื้อของความเป็นพี่น้องเชื้อสายเดียวกัน สิ่งที่จะทำให้เกิดขึ้นมีความยั่งยืน คือ การพบปะสุนทรียสนทนากันอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างกำลังใจร่วมคิดร่วมทำและการใช้แผนบูรณาการไปปฏิบัติจริงโดยมีนักวิจัยและนักวิชาการเป็นที่เลี้ย้อย่างต่อเนื่องจริงจัง สิ่งที่ยากแนะนำในการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งคือกระบวนการสุนทรียสนทนาที่หาอย่างไรให้คนหันหน้ามาฟังกัน ความจริงใจและต่อเนื่องของนักวิจัยหรือนักวิชาการ เนื่องจากชุมชนต้องการคำชี้แนะ ชี้นำจากพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เครือข่ายดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

2. ช่องซ้ายบน “ยังไม่สำเร็จ” ไขว้กับ “พึงพอใจมาก” มุ่งค้นหาแนวทางปรับปรุงกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากในการทำกระบวนการวิจัยสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งติดปัญหาสถานการณ์โรคระบาด covid-19 ให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและต้องเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง แต่ก็รู้สึกมีความพึงพอใจใน

ความสำเร็จเนื่องจากคนไทยเชื้อสายลาวครั้งที่เข้าร่วมกระบวนการให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง และพร้อมที่จะช่วยแก้ไขปัญหา จนสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆได้อย่างดี จุดแข็งที่สำคัญคือความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความรักในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนและต้องการสร้างเครือข่ายให้สำเร็จของพี่น้องเชื้อสายลาวครั้ง เป็นจุดแข็งที่สำคัญและทำให้ทุกคนทำงานอย่างมีความสุขในการสร้างเครือข่าย

3. ช่องขวาล่าง “สำเร็จ” ไขว้กับ “พึงพอใจน้อย” มุ่งค้นหาช่องว่างหรือยกระดับคุณภาพและความพึงพอใจในสิ่งที่ดำเนินอยู่ สิ่งที่ยังขาดหายไปในการสร้างเครือข่ายคือความร่วมมือจากองค์กรภายนอกโดยเฉพาะองค์กรที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน และผู้จัดการการตลาดที่จะเข้ามาสนับสนุนให้การสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างแท้จริงนั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังและจริงจังอย่างต่อเนื่อง

4. ช่องซ้ายล่าง “ยังไม่สำเร็จ” ไขว้กับ “พึงพอใจน้อย” มุ่งค้นหากับดักในวิถีคิดหรือวิถีทำงานและค้นหาแนวทางใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นซ้ำจากการทำงานภายใต้วิถีคิดหรือวิธีการทำงานแบบเดิม วงจรแห่งการล้มเหลวของงานสร้างเครือข่ายคือวิถีคิดแบบระบบราชการและการรอกการสนับสนุนจากภายนอกของคนในชุมชน และการที่ผู้สร้างเครือข่ายยังไม่สามารถสร้างให้ชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็งและเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นสิ่งที่ควรแก้ไขคือกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

5. สรุปวิเคราะห์

จากการถอดบทเรียนความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายคนไทยเชื้อสายลาวครั้งจังหวัดนครปฐมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง แนวคิดสำคัญในการนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การใช้กระบวนการสุนทรียสนทนาซึ่งเป็นการหันหน้ามาฟังกันเป็นการร่วมคิดร่วมทำโดยใช้กระบวนการปัญญาศึกษาที่เน้นให้เกิดสังคัมแห่งกาลยามมิตรร่วมจิตร่วมใจร่วมพลังสร้างสรรค์ และหลักโยนิโสมนสิการคือการใคร่ครวญตรวจสอบจิตใจภายในของตนเอง ตรวจสอบความเป็นชาติพันธุ์ในสายเลือดที่จะมุ่งมั่นรักษาสืบทอดความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเอาไวให้สืบต่อไปยังลูกหลานในอนาคต กระบวนการสร้างเครือข่ายถูกออกแบบโดยเน้นการหันหน้ามาฟังกัน การพบปะพูดคุยกันบ่อยครั้งและการไปเผชิญหน้ากับประสบการณ์จริง โดยการนำสมาชิกเครือข่ายไปทดลองเชิงปฏิบัติการในชุมชนต่าง ๆ ของสมาชิกเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำประสบการณ์มาปฏิบัติจริงในชุมชนของตนเพื่อต้อนรับสมาชิกในเครือข่ายจากชุมชนอื่นมีผลทำให้เกิดความสนิทคุ้นเคยกันอย่างมั่นคงของสมาชิกในเครือข่ายและมีการขยายสมาชิกเพิ่มขึ้นตามลำดับ

เอกสารอ้างอิง

ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2552). ศิลปะการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง : คู่มือกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล

พิชากร ศรีบุตรวงศ์. (2564). บทเรียนจากการถอดบทเรียน และเครื่องมือใหม่ในการถอดบทเรียน. พิษณุโลก : การพิมพ์ดอกทศม.

.พิสิฐ โองเจริญ. (2560) ถอดบทเรียน : การบริหารโครงการภาครัฐ (ฉบับทดลองใช้) กรุงเทพฯ : บจก. ทูเกตเตอร์ เอ็ดดูเทนเนอร์.

มาร์กาเร็ต เจ วีตลีย์. (2549). หน้าหน้าเข้าหากัน. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.

วารกรณ์ พูลสวัสดิ์ และคณะ. (2564) รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถี

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

วรรณดี สุทธิสารกร (2560). การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : ศยาม.

วิธาน ฐานะวุฒม์ (2553). หัวใจใหม่ชีวิตใหม่. กรุงเทพฯ : ศยาม.

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และจิรัชยา เจียวก๊ก. การถอดบทเรียนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในมนุษย์ วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2563
ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2564 จาก [file:///C:/Users/Administrator/Downloads/185589-Article%20Text-834537-1-10-20200504%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Administrator/Downloads/185589-Article%20Text-834537-1-10-20200504%20(1).pdf)

องค์อร ประจันเขตต์. การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล วารสารพยาบาลทหารบก ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 (ก.ย. - ธ.ค.) 2557. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2564 จาก <file:///C:/Users/Administrator/Downloads/30481-Article%20Text-67303-1-10-20150209.pdf>

ออตโต ชาร์เมอร์ (2563). The Essentials of Theory U หัวใจทฤษฎีตัวยู. กรุงเทพฯ : สอนเงินมีมา.